



Enheten för avdelningsstab inspektion
Arne Alfredsson, 010-730 9959

Händelser där personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige har förolyckats eller allvarligt skadats

– Samlad analys



Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Bakgrund	4
3. Fri rörlighet för EU-medborgare.....	4
4. Arbetsmiljölagen	5
5. Anmälan om allvarliga händelser	5
6. Vad vi inte har uppgifter om.....	6
7. Vad vi har uppgifter om	7
8. Analys	10
8.1. Finns det förhöjda arbetsmiljörisker för personer som arbetar i utlandet? ..	11
8.2. Skulle det gå att få en ökad kunskap om allvarliga händelser som drabbat utländsk arbetskraft som inte lett till dödsfall?	12



1. Sammanfattning

Arbetsmiljöverket ska i samband med årsredovisningen för budgetåret 2015 lämna en samlad analys av händelser där personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige har förolyckats eller allvarligt skadats. Vår utredning visar att det på grund av den fria rörligheten inom EU inte är möjligt att känna till hur många personer från ett annat land som arbetar i Sverige. Uppgifter ur det utstationeringsregister som Arbetsmiljöverket för enligt lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare visar dock att 38 251 personer var utstationerade i Sverige under 2014. De flesta av dessa var verksamma inom näringsgrenarna byggverksamhet och tillverkning, alltså i de branschgrupper där vi bland den svenska arbetskraften hittar flest dödsfall på grund av arbetsolycka i förhållande till antalet sysselsatta.

Enligt 3 kap 3a § arbetsmiljölagen (1977:1160) ska en arbetsgivare (oavsett nationalitet) utan dröjsmål bland annat underrätta oss om dödsfall, svårare personskada och allvarliga tillbud som har inträffat i Sverige i samband med arbete.

Vi kan konstatera att allvarliga händelser som drabbat personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige oftast inte anmäls, i synnerhet inte de händelser som inte lett till dödsfall.

Trots en mycket låg generell anmälningsfrekvens tror vi oss dock få reda på samtliga inträffade arbetsrelaterade dödsolyckor. Inom vårt ansvarsområde har 25 personer från ett annat land som arbetat tillfälligt i Sverige förolyckats i arbetet under perioden 2011-2014.

Arbetsmiljöverket saknar idag tillförlitligt underlag för att kunna bedöma om utländska arbetstagare löper en större risk att råka ut för en dödsolycka i Sverige än svenska arbetstagare, men gör den försiktiga bedömningen att det inte kan uteslutas.

Genom att anmälningarna av allvarliga händelser som drabbat utländska personer som arbetar i Sverige men inte lett till dödsfall är mycket låga vet vi nära nog inget om vare sig antalet drabbade eller eventuella skadors omfattning.



2. Bakgrund

Av regleringsbrevet för budgetåret 2015 framgår att vi i samband med årsredovisningen ska lämna en samlad analys till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet) av händelser där personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige har förolyckats eller allvarligt skadats.

Eftersom 2015 års statistik vid överlämnandet av denna rapport ännu vare sig är komplett eller kvalitetssäkrad bygger rapporten på statistik som omfattar åren 2011 – 2014.

3. Fri rörlighet för EU-medborgare

Inom den Europeiska unionen är den fria rörligheten för EU-medborgare en grundläggande princip och innebär bland annat att en EU-medborgare, såväl en arbetstagare som en egen företagare, kan arbeta i Sverige utan arbetstillstånd. Det behövs inte heller något uppehållstillstånd, såvida EU-medborgaren inte driver eget företag och avser att stanna här under längre tid än tre månader. Den fria rörligheten har, i enlighet med intentionerna och inte minst genom utökningen av antalet EU-medlemsstater, lett till att allt fler utländska arbetsgivare och arbetstagare är verksamma i Sverige. Men hur många personer det totalt rör sig om är på grund av den fria rörligheten omöjligt att veta.

Utöver att EU-medborgarna kan vara anställda i svenska företag eller driva egna företag som verkar i Sverige förekommer de som utstationerade arbetstagare.

Enligt vår helårsrapport (2015:10) för 2014 avseende det utstationeringsregister som Arbetsmiljöverket ska föra enligt lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare, arbetade totalt 38 251 utstationerade arbetstagare i Sverige under 2014. De flesta utstationerade under detta år fanns enligt registret inom näringsgrenarna byggverksamhet (37 %) och tillverkning (21 %). Störst andel kom från Tyskland och Polen. I snitt befann sig enligt rapporten cirka 7 800 utstationerade arbetstagare i Sverige varje månad under 2014. Den vanligaste utstationeringsperioden under året var 10 till 29 dagar enligt registret. Drygt 50 procent av de utstationerade arbetstagare som fanns i registret arbetade i något av storstadsområdena Stockholm, Göteborg eller Malmö.



Vår bedömning är dock att utstationeringsregistret inte ger en komplett bild av antalet utstationerade arbetstagare i Sverige. Sannolikt finns det en underrapportering.

4. Arbetsmiljölagen

Den svenska arbetsmiljölagen (1977:1160) gäller allt arbete som utförs i Sverige. Det innebär att utländska arbetsgivare och arbetstagare som utför arbete i Sverige ska följa arbetsmiljölagen. De svenska arbetsgivare och arbetstagare som utför arbete i utlandet ska följa den lagstiftning som gäller i det land där arbetet utförs.

Ovanstående innebär att om en utländsk arbetstagare i sitt arbete skulle förolyckas eller allvarligt skadas i Sverige så gäller svensk lagstiftning. En anmälan om händelsen ska därför göras till oss av arbetsgivaren i enlighet med 3 kap. 3a § arbetsmiljölagen. Om en svensk arbetstagare skulle förolyckas eller skadas vid utlandsarbete ska detta anmälas på det sätt som det aktuella landets lagstiftning föreskriver.

5. Anmälan om allvarliga händelser

Enligt 3 kap 3a § arbetsmiljölagen (1977:1 160) ska en arbetsgivare utan dröjsmål underrätta oss om dödsfall eller svårare personskada som har inträffat i samband med arbetets utförande. Hen ska också utan dröjsmål underrätta oss om skador i samband med arbetet som drabbat flera arbetstagare samtidigt och om tillbud som inneburit allvarlig fara för liv och hälsa.

Genom en anmälan enligt ovan nämnda paragraf är det lagstiftarens tanke att vi ska få kännedom om att det inträffat en allvarlig händelse. För vår del är dessa anmälningar en mycket viktig informationskanal för allvarliga händelser. I anslutning till tidpunkten för händelsen är Polisen vår viktigaste informationskälla. En annan källa till information är Trafikverket. Vi får dock inte del av uppgifter ur Socialstyrelsens dödsorsaksregister, sjukvårdande instansers register över olycksfall eller andra register. Detta eftersom det idag inte finns reglerat att ett informationsutbyte av sekretessbelagda uppgifter ska ske mellan våra myndigheter.

Vi gör heller inga samkörningar inom myndigheten av de register vi har tillgång till med exempelvis utstationeringsregistret. Detta av primärt två skäl: Dels har olika register olika syften och innehåll, varför en analys av resultatet svårigen låter sig göras. Dessutom torde en samkörning kräva lagstöd.



Sedan några år tillbaka har vi en gemensam IT-tjänst för anmälan av såväl allvarliga händelser som arbetsskador (E-skada) tillsammans med Försäkringskassan. Tjänsten når anmälaren via www.anmalarbetsskada.se och är uppdelad i två delar: en för anmälan av allvarliga händelser enligt 3 kap. 3a § arbetsmiljölagen, där anmälan går till oss och en för anmälan av arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken (2010:110), där anmälan går till Försäkringskassan. De uppgifter som fylls i vid anmälan av en allvarlig händelse enligt 3 kap. 3a § arbetsmiljölagen är ganska många, men omfattar inte nationalitet eftersom anmälan i första hand är ett signalsystem för oss för en eventuell åtgärd.

När det gäller anmälan om arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken ska denna enbart göras om den drabbade omfattas av det svenska socialförsäkrings-systemet. I de fall den drabbade är en person från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige ska händelsen i stället anmälas i det land personen är försäkrad. Det betyder också att en anställd i Sverige som arbetar tillfälligt i ett annat land anmäler en arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken i Sverige.

6. Vad vi inte har uppgifter om

Allt som ska anmälas enligt 3 kap 3a § arbetsmiljölagen (1977:1160) anmäls inte – inte ens av svenska arbetsgivare. När det gäller allvarliga händelser som drabbat personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige bedömer vi mörkertalet som mycket stort. Anmälningsfrekvensen rörande allvarliga händelser som drabbat utländska personer som tillfälligt arbetar i Sverige men som inte lett till dödsfall är mycket låg.

Det finns sannolikt flera anledningar till att anmälningsfrekvensen kopplat till utländsk arbetskraft är låg. En anledning kan vara att utländska arbetsgivare, trots våra informationsinsatser, inte känner till att det i Sverige finns en skyldighet att anmäla allvarliga händelser till oss. I de fall arbetsgivare ändå förstår att en händelse ska anmälas är det inte säkert att de förstår att det är till oss man ska anmäla. I Europa förekommer flera olika system för anmälan av arbetsskada där de två huvudsakliga systemen är ett försäkringsbaserat (anmälan sker till ett försäkringsorgan) och ett myndighets-/lagbaserat (anmälan sker till en myndighet).



Möjligen finns det också länder som, i likhet med Sverige, har regler som kräver att en anmälan i vissa fall ska gå till flera parter. Utöver ovanstående kan det sannolikt finnas skäl att anta att det i vissa fall såväl bland svenska som utländska arbetsgivare kan finnas en motvilja till att allvarliga händelser överhuvudtaget kommer till myndigheters kännedom. Orsakerna kan vara flera, exempelvis rädsla för lagliga påföljder och dåligt rykte. Det kan också handla om att det saknas försäkring eller att det rör sig om s.k. svart eller grå arbetskraft.

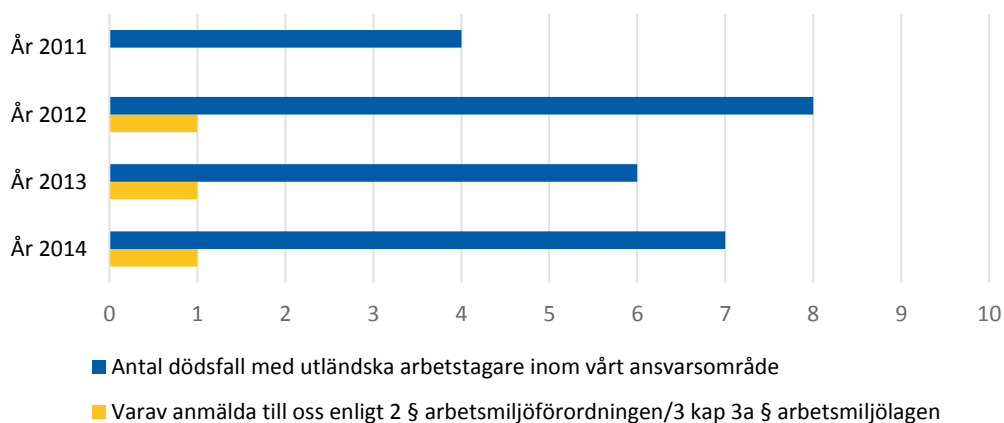
7. Vad vi har uppgifter om

När det gäller arbetsrelaterade dödsolyckor är anmälningsbenägenheten något större. Genom vår mediabevakning och vår myndighets- och branschsamverkan tror vi oss få reda på samtliga inträffade arbetsrelaterade dödsolyckor, även de som drabbat utländska personer som tillfälligt arbetat i Sverige. Men sannolikt fångar vi inte upp alla dödsolyckor. För Polisen och Trafikverket är det exempelvis logiskt att koppla ihop en olycka där en utländsk lastbils- eller busschaufför förolyckats med att händelsen inträffat i arbetet och utifrån den kopplingen lämna oss uppgifter om händelsen. Svårare för dem, och för oss, är det att göra kopplingen om det rör sig om en trafikolycka med dödlig utgång där forskaffningsmedlet varit en personbil eftersom det då kan vara osäkert om olyckan hänt i arbetet eller inte.

Nedan presenteras ett diagram där vi redovisar antalet personer från ett annat land som arbetat tillfälligt i Sverige och som under perioden 2011 – 2014 har förolyckats inom vårt tillsynsområde. Diagrammet innehåller alltså inte dödsolyckor som exempelvis drabbat utländska sjömän till sjöss eftersom det i fråga om fartyg och fartygsarbete är Transportstyrelsen som är tillsynsmyndighet på arbetsmiljöområdet. Under diagrammet finns en tabell som innehåller mer detaljerade uppgifter om de händelser som diagrammet omfattar.



Antalet personer från ett annat land som arbetet tillfälligt i Sverige som förolyckats inom vårt tillsynsområde och hur många av händelserna som anmälts till oss.



Personer från ett annat land som arbetat tillfälligt i Sverige som förolyckats inom vårt tillsynsområde.

2011

Yrke	Nationalitet	Händelse	Anmäld i E-skada	Utredd av oss
Okänt	Polsk	Klämdes under vältande borrhugg	Nej	Ja
Skogsarbetare	Rumänsk	Trafikolycka	Nej	Nej
Skogsarbetare	Rumänsk	Trafikolycka	Nej	Nej
Spårarbetare	Holländsk	Påkörd av tåg	Nej	Ja



2012

Yrke	Nationalitet	Händelse	Anmäld i E-skada	Utredd av oss
Militär	Norsk	Flygolycka	Nej	Nej
Militär	Norsk	Flygolycka	Nej	Nej
Militär	Norsk	Flygolycka	Nej	Nej
Militär	Norsk	Flygolycka	Nej	Nej
Militär	Norsk	Flygolycka	Nej	Nej
Trädgårds- arbetare	Engelsk	Trafikolycka	Ja	Nej
Lastbils- chaufför	Tjeckisk	Trafikolycka	Nej	Nej
Lastbils- chaufför	Dansk	Hittad avliden i sin lastbil	Nej	Nej

2013

Yrke	Nationalitet	Händelse	Anmäld i E-skada	Utredd av oss
Sjöman	Rysk	Träffad av en förtöjningstross	Nej	Nej
Byggnads- arbetare	Belgisk	Ok från lyftanordning föll ned	Nej	Nej
Chaufför	Polsk	Trafikolycka	Nej	Nej
Byggnads- arbetare	Irländsk	Föll från stege	Ja	Ja
Elmontör	Bosnisk	Föll från kraftledningsstolpe	Nej	Ja
Lastbils- chaufför	Litauisk	Trafikolycka	Nej	Nej



2014

Yrke	Nationalitet	Händelse	Anmäld i E-skada	Utredd av oss
Lastbils-chaufför	Finländsk	Trafikolycka	Nej	Nej
Lastbils-chaufför	Polsk	Misshandlad av landsman	Nej	Nej
Varvsarbetare	Polsk	Bensinångor exploderade	Nej	Ja
Lastbils-chaufför	Norsk	Trafikolycka	Nej	Nej
Truckförare	Slovak	Krock mellan truck och tåg	Ja	Ja
Byggnadsarbetare	Polsk	Vägg rasade	Nej	Ja
Byggnadsarbetare	Polsk	Vägg rasade	Nej	Ja

Som framgår ovan har vi inte utrett alla dödsolyckor inom vårt tillsynsområde som drabbat personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige. Vi utreder heller inte alla dödsolyckor i arbetet som drabbat svenska personer i Sverige. Det har bland annat sin förklaring i att det finns myndighetsöverenskommelser om att utredningar i första hand görs av den myndighet som är bäst lämpad och/eller har specialkunskaper. När det gäller trafikolyckor görs utredningarna i första hand av Polisen och Trafikverket. Handlar det om exempelvis flygolyckor är det Statens haverikommission som utreder. Skulle det i samband med utredningarna uppstå frågor som kopplar mot arbetsmiljö bistår vi med de kunskaperna.

8. Analys

Som vi redovisat ovan har vi under åren 2011 – 2014 utrett åtta händelser där personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige har förolyckats inom vårt tillsynsområde.

Vid en genomgång av utredningarna går det inte att fastställa något omedelbart samband mellan att händelserna inträffat och att den/de som drabbats varit utländsk arbetskraft. Vilken roll den utländska härkomsten spelat i dessa fall är oklar.



8.1. Finns det förhöjda arbetsmiljörisker för personer som arbetar i utlandet?

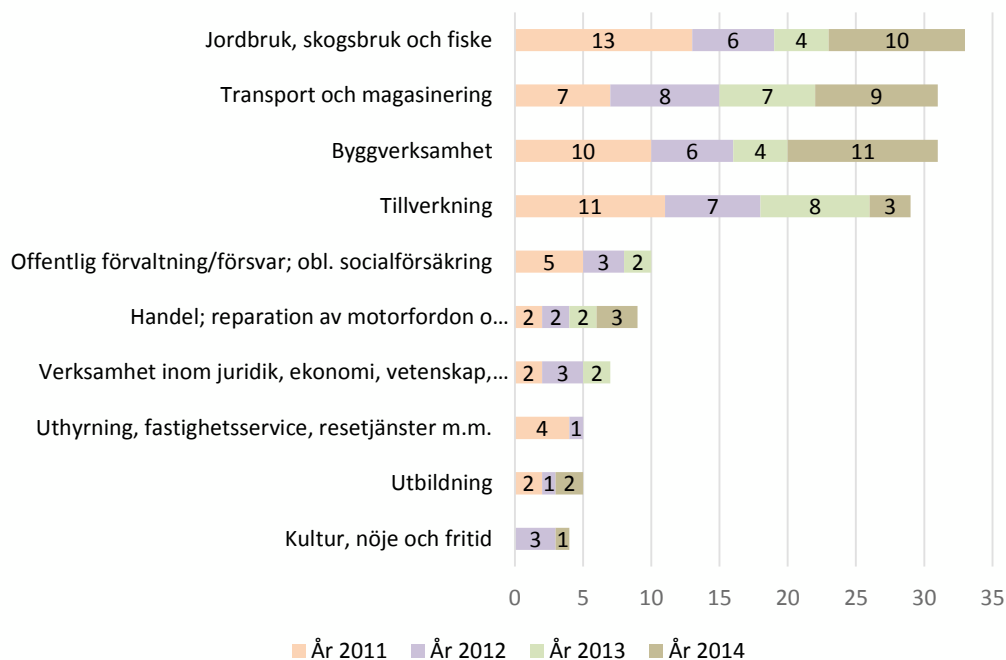
Med det underlag som Arbetsmiljöverket har tillgång till idag är det inte möjligt att dra några säkra slutsatser i frågan om det finns en större risk för att utländska arbetstagare som arbetar tillfälligt i Sverige råkar ut för olyckor i arbetet än svenska arbetstagare. För kunna göra en sådan bedömning skulle vi t.ex. behöva uppgifter om det totala antalet personer från ett annat land som arbetar tillfälligt i Sverige, personernas branschtillhörighet etc. Dessa uppgifter är bland annat på grund av den fria rörligheten inom EU utomordentligt svår att fånga eller uppskatta. Det skulle också krävas att allt som ska anmälas enligt 3 kap. 3a § arbetsmiljölagen (1977:1160) verkligen anmäls och att vi har tillgång till samtliga länders företagsregister. Risken för en allvarlig händelse skiljer sig dessutom mellan branscher

Oaktat svårigheten att bedöma arbetsmiljöriskerna vid arbete i Sverige för utländska arbetstagare menar att det inte kan uteslutas att det kan finnas en ökad risk för hen att råka ut för en allvarlig händelse vid arbete i Sverige. En möjlig orsak skulle kunna vara språkförbistringar som leder till missförstånd. Skillnader i förhållningssättet till chefs-/ledarpersoner, samt skillnader i uppfattningen kring arbetsmiljö-/säkerhetskultur skulle också kunna vara riskfaktorer.

I vår rapport "Arbetsskador 2014" redovisar vi antalet dödsolyckor efter näringsgren under perioden 2007 – 2014. I diagrammet nedan har vi brutit ut de tio näringsgrenar där det under åren 2011 – 2014 inträffat flest dödsolyckor. Antalet omfattar såväl arbetstagare som egenföretagare, dock inga utländska.



De tio näringsgrenarna där det inträffat flest dödsolyckor under åren 2011 – 2014.



De näringsgrenar som under perioden drabbats av flest dödsfall är jordbruk, skogsbruk och fiske, byggverksamhet, transport och magasinering samt tillverkning. Det är också i dessa branschgrupper vi hittar de högsta relativa frekvenserna, det vill säga dödsfall på grund av arbetsolycka i förhållande till antalet sysselsatta. Som det tidigare redogjorts för är det i näringsgrenarna byggverksamhet och tillverkning som de flesta utstationerade enligt utstationeringsregistret fanns under 2014.

8.2. Vad gör Arbetsmiljöverket för att få en ökad kunskap om allvarliga händelser som drabbat utländsk arbetskraft som inte lett till dödsfall?

Genom en anmälan enligt 3 kap. 3a § arbetsmiljölagen har lagstiftaren tänkt att Arbetsmiljöverket utan dröjsmål ska få kännedom om att det inträffat en allvarlig händelse. Att anmälan sker så fort som möjligt och innehåller uppgifter om bland annat arbetsgivare, händelsens art och vid vilket arbetsställe händelsen inträffat är väsentliga uppgifter för oss ur ett operativt perspektiv. Saknas exempelvis uppgifter om arbetsgivare eller arbetsställe har vi mycket begränsade möjligheter att agera genom exempelvis krav på arbetsmiljöförbättrande åtgärder.



Vi får i dessa fall inte heller uppgifter om branschtillhörighet, vilket leder till att vi får det svårt att på längre sikt prioritera åtgärder mot branschen för att minska riskerna för att bli sjuk eller råka ut för en olycka i arbetslivet. Sker ingen anmälan alls, vilket alltså är mycket vanligt när det rör sig om utländsk arbetskraft, och händelsen inte på andra vägar kommer till vår kännedom ligger det i sakens natur att vi har svårt att vidta adekvata åtgärder.

För att undersöka möjligheterna närmare och få hjälp att hitta eventuella lämpliga informationskällor har vi vänt oss till professor Bengt Järvholm och hans kollegor vid Umeå universitet, vilka för närvarande har vårt uppdrag att göra en kunskapssammanställning över dödsolyckor i arbetslivet. Enligt dem skulle det kunna vara möjligt att söka efter utländska medborgare som sökt vård för olyckshändelser i arbetet i de sjukhusregister som finns i Sverige. I det här sammanhanget finns det dock en sekretessproblematik att ta hänsyn till. För forskare är det möjligt att få ta del av registren efter det att forskningsprojekt prövats och godkänts av en etikprövningsnämnd. Det är inte givet att vi som myndighet skulle ges tillstånd att ta del av informationen.

Professor Järvholm och hans kollegor har sökt i skaderegistret från Umeå Sjukvårdsdistrikt (upptagningsområdet är ca 145 000 invånare) för att ge oss en indikation om hur många utländska medborgare som sökt vård för olyckshändelser som inträffat under arbetstid. Sökningen visade att det under fem år rör sig om 55 personer av totalt 3 000 personer. Andelen utländska medborgare som sökt vård för olyckshändelser som inträffat under arbetstid uppgick alltså till 1,83 procent av det totala antalet utländska medborgare som sökt vård. Uppgifterna ovan ska enbart ses som en indikation knuten till det aktuella sjukvårdsdistriktet och inte som representativt för hela Sverige.